

İstanbul'da Eğlencenin

Politik-Ekonomisi

Mine Eder

13 Şubat 2015

Buğra Barçın: Merhaba, bugün Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümü başkanı Prof. Dr. Mine Eder ile beraberiz.

Geçici başkan diyelim.

Buğra: Onun geçen sene yaptığı İstanbul'un eğlence sektörüyle neoliberalleşmesiyle alakalı yaptığı araştırmayla ilgili konuşacağız. Merhaba.

Merhaba.

Buğra: Özlem Öz ile yaptınız bu çalışmayı. Başlarken bu çalışmaya çıkış noktanız neydi? Motivasyonunuz neydi?

Şöyle diyeyim. Biz Özlem ile İstanbul çalışmaya karar verdik önce. Çok eski aslında. Ben ilk İstanbul çalışmaya Laleli'deki bavul ticareti üzerine çalışmakla başlamıştım. O zaman Özlem yoktu ama; bu böyle 90'lı yılların sonundayken zaten... Bizim yaptığımız araştırma 2000'li yılların başındaydı, ama inanılmaz bir mahallenin içinde bulduk kendimizi, öyle diyeyim. ilk başladığımızda. Ben ekonomipolitik konularda çalıştığım için, böyle "Kayıt dışı ekonomi nedir?", "Bunlar, kadınlar bavulları dolduruyorlar, gidiyorlar". Bu post-Sovyet (Sovyetler sonrası dönem) dünyasında inanılmaz bir trafik var falan... Bu mahalleyi nasıl anlarız? Oteller, kargo firmaları, dükkanlar, göçmenler, orada çalışanlar, fahişellik falan... Böyle inanılmaz bir mahalle dinamiğini görünce "Allah'ım burada kendine özgü bir şeyler var" diyerek mahalle çalışma fikri ilk o dönemde başladı, ama asıl kayıt dışılık üzerineydi o. Asıl bu uluslararası kayıt dışılık, çünkü gerçekten kayıt dışı bir ticaret vardı orada, onun da dinamikleri... Daha önce çalışılmış bir şeydi ama orada kendim tekrardan keşfetmiş gibi oldum. Özlem de İşletme'de hoca. Aslında bir İşletme hocasıyla Siyaset Bilimi hocasının işbirliğinden çıktı. Doktora çalışmasında cluster(kümelenmeler/öbekleşmeler üzerine) çalışmış organization'cı o (organizasyon üzerine çalışıyor). Cluster derken böyle industrial cluster'lar (ensdüstriyel kümelenmeler/öbekleşmeler) üzerine yazmış bir kere kendi doktora çalışmasında. Orada da hani böyle mekân, mekânın üzerindeki üretim

dinamikleri, dağıtım, marketing (pazarlama) dinamikleri nasıl öbekleşiyor hikâyesi üzerine... "Ya," dedi, "Biz Laleli'yi öbek gibi çalışsak daha değişik olmaz mı? "Böyle enformal falan"... "Evet ya, ne enteresan olur" diye düşündük. Böyle "Laleli bir transnational space (uluslararası/uluslarötesi alan)", "Nasıl anlarız mahalleyi" gibi düşündük. Biraz mekân çalışma merakımız oradan başladı ilk önce. Sonra ikimiz de biraz sol gelenekten gelen tipler olduğumuz için "Ee burada çok büyük, ciddi bir marjinalleşme de var... Bu üretim dinamikleri nerede?" diye düşündük. Hep bu esnaflara falan baktık. "Bunları kim üretiyor" diye merdiven altı tekstil endüstrisinin içinde de bulduk. İkinci makale de oydu: "Yoksulluk ve Laleli". Böyle fakirlik üzerine bir şeyler yazdık. Sonra oradan nasıl pazarlılara atladık bilmiyorum. Biz çok böyle semt pazarlarına giden tipleriz, bu Hisarüstü'nde falan. "Yahu bu semt pazarları mı kapanıyor?" diye konuşuyorduk. Bunlar hep muhabetten çıkıyor, günlük hayatımızın içinden çıkıyor. Şu kaygı doğdu ikimizde de: bu şehir inanılmaz bir şekilde değişiyor. Biz bunun biraz fotoğrafını çekelim diye düşündük." Sonra semt pazarları üzerine bir çalışma yapmaya başladık. O semt pazarlarının yeniden yapılanması, şehir dışına atılması; yine mekân üzerinden. Mekânın nasıl gentrifiy... Gentrification'ın Türkçesini kullanayım ne demek o?

405: Soylulaştırma.

Soylulaştırma üzerinden gittik. İşte "Semt pazarları pislik getiriyor, trafik getiriyor, hijyenik değil" gibi söylemler üzerinden "Belediye ne yapmaya çalışıyor, o pazarlıların kendileri ne yapmaya çalışıyor, tamamen yepyeni bir yere geldiğinde o pazarlılar oraya nasıl adapte oluyor?" gibi yine gerçekten mekânın nasıl gelir ve sınıf üzerinden okunabileceği üzerine bir makaleydi o da. Fakat biz orada böyle bayağı "Yahu ne oluyor bu şehre, bayağı ayrıştı. Herkes ayrışıyor, mekân da ayrışıyor, insanlar ayrışıyor" gibi böyle bir kaygıya kapıldık. Bir de çok böyle hani Laleli, fakirlik... Bir de biz "Madalyonun öbür tarafına bakalım. Bunları hiç kafasına takmayan insanları çalışalım ve oradaki bölünmüşlüğü de anlayalım" diye oradan girdik aslında. Yani biz hep pazarlı çalışıyoruz, fakir üretici çalışıyoruz, biraz da "Şu zenginler nasıl yaşıyor"a takalım diye oradan girdik meseleye. Fakat orada da pişman olduk. Yani bazı görüşmelerimizde hakikaten çıkıp dayak atasımız vardı. Zor süreçlerden geçtik. Oradaki argüman da şuydu: Aslında hep aynı kaygılar; bu şehir ciddi şekilde mekânsal ayrışmaya doğru gidiyor

soylulaştırma mekanizmaları var ve giderek istenilen profilde mahalleler oluşturuluyor. Bu zaten kentsel dönüşüm çalışan, Sosyoloji çalışan insanların çok iyi bildiği bir konu. Biz bunu birazcık farklı ortamlarda farklı sektörlerde nasıl yaparız diye düşünüp girdik. Bir de bizim Sosyoloji'den biraz daha farklı baktığımızı düşündüğümüz yer yapısal bir noktadan bunun ekonomipolitiğine de girmemiz. Çünkü burada inanılmaz bir şekilde ciddi bir sermaye giriyor. Doğu Grubu, İstanbul Doors vesaire. Yabancı sermaye giriyor, restoran şirketleri oluşmaya başlıyor; makale de o hikâyeyi anlatıyor. Yani burada ciddi bir "Buradan para kazanılır" hikâyesi var, ama bir de mahalleler arasında -biz Beyoğlu'na ve Boğaz hattıyla Nişantaşı'na odaklanmıştık- buralara giden insanlar ve eğlence mekânları açısından sınıfsal niteliği olan bir ayrışma da var. Tabii burada sembolik sermaye dediğimiz şeye de girdik. "Bu eğlence mekânları nasıl kendilerini ayrıştırıcı dinamikler yaratıyorlar?" diye sorduk. Sortie, Reina vesaire hepsini gezdik yani. Orada gördüğümüz bir şey çok enteresandı. Mesela "Şu masayı İtalya'dan getirdim," diyor adam; bir milyon dolarlık falan yatırım yapıyor her sene. "Niye böyle bir yatırım yapma ihtiyacı duyuyorsunuz?" diyorum mesela. Çünkü on bin kişi gidiyormuş bu mekânlara zaten. Yüksek fiyatlı mekânlar, yani bir şişe votkanın 500 liraya satıldığı mekânlar... Biz tabii yine botlarla falan gidiyoruz; bu adamlar Boğaziçi'nden geliyoruz diye bir şey demiyorlar ama biraz garip de karşıladılar. Ama çok eğlenceliydi, biraz sinir bozucuydu da tabii. "Benim lüks tanımına asla Beyoğlu girmez, Beyoğlu nasıl lüks bir yer olabilir, arabayı bile park edemiyorsun," gibi söylemlerle karşılaştık. Öyle garip insanlarla konuşmak zorunda kalıyorsun yani. Bir milyon dolarlık yatırım yapmasının amacı, o on bin kişi çok çabuk sıkıldığı için, sürekli değişim yapmak zorunda olması. Böylece yeni bir ayrıştırmaya gidiyor. "İtalya'dan masam var" diyor, "Herkesin kullandığı masa değil," anlamında. Bunun en enteresan örneği de Bebek'teki Lucca. Onuncu senesini falan kutladı bu sene, bir de bu işin en kötü tarafı hiç umurunda olmayan eğlence mekânlarının tarihçesini öğreniyor olman. O Lucca dört sene falan zarar etmiş; çünkü istemediği profildeki adamı sokmamış mekâna. Yani fiziksel olarak hiçbir anlamı olmayan,

sokağa bakan, denizi bile görmeyen bir mekân tamamıyla kendisini ayrıştırıcı bir sembolik sermaye yaratarak ve bu amaçla ciddi şekilde zarar ederek öyle bir ayrıştırmış ki kendini kulüp gibi sunuyor; oraya ancak o kulübün üyeleri gidebilirmiş şeklinde. "Bunun ne gibi bir önemi var?" diyeceksiniz. Bu araştırmada şöyle bir şey geldi başımıza: Bu röportajların bir tanesinde, magazin sayfalarında mekânları yazanlar vardır ya, onlardan bir tanesi çıktı, bu Sortie'de konuştuğumuz bir adam, bu uyuz dediğimiz adamlardan işte. Köşesinde "Boğaziçi'nden geldiler, hiçbir şey bilmiyorlar; onlara eğlence sektörünü anlattım," falan diye bir şeyler yazdı. Derken birkaç kişi bizi aradı siz eğlence sektörüyle ilgili bir şeyler yazıyormuşsunuz diye. Biz de "Ne alaka," dedik; "akademik makale yazıyoruz biz". Fakat o vasıtayla Redbull'dan bir çocuk bizi aradı. "Ben sizin araştırmanıza yardımcı olmak istiyorum," dedi. Biz tabii şüpheli yaklaştık "Niye yardım ediyor, Redbull bizden ne istiyor?" falan gibi. Sonra okula davet ettik. Bize şöyle bir iyilik etti, makalede de zaten yazdık, "Biz Redbull'un marketing (pazarlama) tarafını yapıyoruz ve her gece mekânları dolaşan bir ekibimiz var, mahalle mahalle ayrıştırdığımız bir ekibimiz var ve eğlence mekânlarında Redbull'un nasıl sunulduğunu, o servisin nasıl yapıldığını biz gözlemliyoruz. İşimiz bu ve fiyatlandırma politikalarında bu mekânları ayrıştırıyoruz". Tam duymak istediğimiz şeyi söyledi. Bunların sınıflandırmalarında A diamond (A elmas) diye bir grubu var mesela. Bu en fazla fiyat koyabildiği grup. Bu gruplar bazı kriterlere göre ayrılıyorlar. Yabancı manken gelirse paparazzi olursa falan diye; resmen bunlara göre ayrılıyorlar. Nusr-Et işte mesela. Ertesi gün "Nusr-Et'te bir saat bekledi" diye haber çıkıyor gibi. Bu olumsuz reklam gibi görülmüyor tabii, gerçekten her halükarda reklam. İşte o tip mekânlar hem hacmi de yüksek, yazın üç bin kişinin eğlenebildiği mekânı da büyük olanlar, ikisi de bir arada olanlar. Onun dışında B tipi olanlar var. Bazısı da daha kurumsal, paparazzi istemeyenler vesaire. Bunlarda o lüks kavramını görüyorsunuz işte. Gerçek sınır nedir, tanımlamaları vesaire... Ama tabii bunların lüks olup olmayışı, değerleri fictitious (kurmaca) şeyler üzerinden belirleniyor. Gerçek değer değil yani. Lucca sıradan basit bir restoran

aslında. Hadi Reina falan gibi boğazın dibinde, turistik de olan, mülkleriyle birlikte gerçekten değerli olanlar da var. Ama genelde vehmettiriyor bu da parasal olarak yine politik ekonomiye geri dönüyor. Ciddi şekilde, fiyatlandırma politikasına, ne kadar para alabileceğine, sembolik sermayeye bağlı ve gerçek sermayeyle sembolik sermaye birbiriyle örtüşüyor. Ana argümanımız buydu zaten makalede. Beyoğlu'na geldiğimizde de Beyoğlu çok karışık bir yer tabii o yüzden de "contested spaces" (tartışmalı alan) diye anlattık. Hâlâ dönüşüm sancıları var. Orayı Nişantaşılaştırmaya çalışan bir dernek başkanıyla görüştük. Beyoğlu'nu Güzelleştirme Derneği diye bir dernek var ve şaka gibi. Ama gerçekten açık açık "Biz sokakta çalgın çalan adam istemiyoruz, sokakta masa istemiyoruz," diyorlar. Tabii biz bu çalışmayı Asmalı Mescit'te masaların kaldırıldığı dönemde yapmıştık; bunu onunla da bağdaştırdık. "Sokakta içki içilmesin" gibi bir sosyal boyutu da var bunun ama şöyle bir boyutu da var: Ona biz "vertical commodification" (dikey metalaşma) dedik, üste doğru metalaştırma kaygısından da kaynaklanıyor. Orada sokağa insanların giremeyeceği şekilde masalar konduğu zaman o mekânın üst katlarını kiraya veremiyorlarmış. Orası artık yaşanabilir bir yer değil. Ticari bir şekilde kiraya verilecek. Dolayısıyla bir aile üst taraflarda yaşayamıyor. Halbuki orada geçilebilen bir yol olduğunda üste doğru metalaştırma hikâyesi de devam edebiliyor. Bu bahsettiğimiz ekonomipolitik tarafı. Tabii ki kültürel bazı kaygılar da var. Sokakta içki içilmesine de tepkisel bir boyutu varmış; ama onu da yine mekânın yeniden tanımlanması, dönüşmesi ve ayrıştırılması üzerinden anlattık. Ve Beyoğlu hakikaten çok enteresan; çünkü türkü barından Asmalı Mescit'ine kadar bütün uçlar var. Ama mekân kendi içinde hâlâ kamusal alanlığını koruduğu için yani herkesin girip çıkabileceği bir alan olduğu için o Reina'da, Nişantaşı'ndaki adamın vizyonu, eğlence ve lüks tanımına asla uymuyor. Ancak Beyoğlu'nda hâlâ bir kargaşa ve beraberlik hali devam ediyor. O yüzden de biz bütün bu Beyoğlu'nun da biraz hikâyesini anlatıp Beyoğlu'ndaki eğlence sektörünün yıllar içerisinde nasıl değişip türkü barlarından, doksanlardan buralara nasıl geldiğini, daha sonra Beyoğlu'nda da segmentasyonun başladığını anlatıp dönüşüm sancısı

geçirdiği ama daha ne olacağı da belli olmadığı ve bunun da giderek çatışmacı bir süreçte ortaya çıkacağı argümanı üzerinde durduk. Buraya bu şekilde getirdikten sonra da Gezi'ye bağlayarak bitirdik makaleyi. Ama bütün ana argümanımız; bu şehrin eğlence sektörü üzerinden nasıl fragmente (parçalanmış) olduğu, bunun nasıl reel ekonomiden çok sembolik ayrıştırmalar ve vehmettirmenin üzerinden işlediği ve de bunun gerçekten neoliberalleşmenin mikrokozunda neler yaşandığı üzerine yaşadığımız kaygılardan çıktı. Bu kaygı şu ara ruhumuzu sıklıkla ziyaret eden bir kaygı. Çünkü arkasından Beşiktaş çalıştık. Şimdi Tophane çalışıyoruz. böyle mahalle mahalle biz bu mikrokozmu yakalayıp buradaki çatışmaları anlamak, burada kentsel dönüşümün fotoğrafını çekmek ve biraz daha anlamlandırmak istedik. Kentsel dönüşüm diyoruz. Bunun buldozer bir mantıkla gidip değişimi var. Mekânlar yeniden tanımlanıyor. Binalar depremdi şuydu buydu mazeretlerle yıkılıp yeniden yapılıyor; ama o yaşanan mekânların sosyal dokusu nasıl değişiyor, o yapılırken ne gibi sancılı süreçler yaşanıyor, dönüşüm buldozer gibi geldi ve oradaki sosyal dokuyu olduğu gibi şehrin dışına attı gibi bir durum yok. Yaşayan, çok dinamik ve bazen çok tatlı beraber bir arada yaşama hallerini, Beşiktaş gibi, görebiliyoruz. Bazen de Beyoğlu gibi, Tophane gibi yerlerde çok daha çatışmacı ve sancılı süreçler olabiliyor. Bir de bu soylulaştırma kavramı kafamızda biraz muğlaktı hep. Kentsel dönüşüm soylulaştırma ve ayrıştırmaysa bunun nasıl mekân üzerinden ciddi şekilde üretildiğini, imalatını anlattık yani. Bu üretilen bir şey çünkü.

Buğra: İstanbul'da ve Türkiye genelinde de bir dönüşüm ve büyüme hikâyesi var. Bunun reel olarak bir sonu yok mu?

Güzel soru. Metalaşmanın sonu var mı? Toprak bittiğinde herhalde. İstanbul'da o kadar büyük bir rant ekonomisi doğmuş durumda ki... Son 12 hatta 30 yıl diyeyim, 1980lerde Özal'la başlayan bir süreç, bunu bir tek AKP'ye yaslamamak lazım. Şunu söylemek lazım. Çok kolay bir para bu. Dünya ekonomisindeki finans krizlerini de

biliyorsunuz çoğu ev, inşaat ve toprağın değer kazanması üzerine olan krizler. Fabrikada üretim yapacaksınız, uluslararası rekabeti tutturacaksınız, ihracat yapacaksınız, işçiyle uğraşacaksınız... Bunu yapacağına bir toprak üzerinden spekülasyon yapıp alıp vermek ve bunun üzerine bir bina yapıp üç beş tane daire satmak inanılmaz daha kolay bir şey. Bu Özal döneminde başladı. AKP döneminde resmen kurumsallaştı. TOKİ diye bir kurum "Kamuya ait bütün topraklar benimdir imara açarım," gibi legal-kurumsal bir mantıkla hızlandırdı bunu. Benim burada şaşkınlık geçirdiğim şey olgunun kendisi değil, hızı ve derinliği. Neoliberalleşme hep var oluyor ve kentsel dönüşüm şimdi de tarımsal dönüşüm üzerinden dönüyor; ama bu derinlikte ve bu kadar hızlı bir şekilde yapılabilir olması ilginç. İstanbul'un kuzeyi örneğin... Yıllardır kimse Kuzey Ormanlarına dokunmayı akıl etmedi. Bunlar oraya havaalanı ve köprü yapıyorlar. İstanbul'un ciğeri miğeri dinlemiyorlar. O kadar büyük bir kalkınmacı mantıkla gidiyor ki iş... Bunun da kurumsal bazı olduğu için, iktidar istediği her şeyi de yasallaştırabildiği için, inanılmaz bir hızla ilerliyor. Onun için ben kendimi resmen bir fotoğrafçı gibi hissediyorum. Değişmeden şuranın bir fotoğrafını çekeyim istiyorum. On sene sonra dönüp "Bak evladım burada da böyle insanlar yaşıyordu," diyeceğiz herhalde. Böyle farklı bir dönemde yaşadığımızı düşünüyorum gerçekten. Bunun fotoğrafını çekmek o yüzden önemli. Sınırı var mı? Tabii ki var. Ama maalesef onun sınırı çok ileride tutulmuş durumda şu anda. Nefes alamayacağız artık. İstanbul'da insanlar havasızlıktan ölmeye mi başlayacak, bilmiyorum nerede duracak bu; ama sürdürülebilir bir kent olmaktan uzaklaşıyor İstanbul. Bu "sürdürülebilir kent" meselesine de çok kafa patlatan insan var. Orada da şöyle bir şey var: Genel kalkınma modeline bakıldığında insanların kentlerde yaşamaları isteniyor; şehirleşme modernleşmenin, kalkınmanın ölçütü olarak gösteriliyor. Hep beraber toplu halde yaşamayı öğreniyoruz falan. Fakat dediğim gibi burada Mimarlar Odasının, mühendislerin yıllarca uğraşıp yaptığı master planlar (nazım imar planları) çöpe atılıp bir buldozer gibi girildiği için bunun sürdürülebilirliği üzerine çok ciddi bir tartışma var zaten, ama dinleyene. Biraz dinleyip bunun bir sınırı

olduğunu anlamakla ilgili. Şu anda öyle bir siyasi irade görmüyorum. Böyle bir sosyal irade de görmüyorum. Gezi Parkı hiç de öyle spontane bir şey değildi. Orada birikmiş bir dolu sinir vardı. Hakikaten nefes alamayacağımız korkusu vardı orada. Ama bunlar çok dağınık kentte. Yani onları ortak bir platformda bir araya getirmeye çalışan bir dolu hareket var. Gezi parkından sonra hareketlenen bir süreç bu; ama o kadar büyük bir rant var ki. Tophane'deki görüşmelerde çıkıyor o. Adama hayatında görmediği bir para teklif ediliyor, otuz sene önce yaptığı bir gecekondu için. Ve adam ne yapayım diyor: "Tamam burada yaşamak istiyorum, burası benim mahallem ama çocuğumun geleceği, okulu ne olacak?" diyor. Orada kırılıyorsun zaten direnişi. Satın alınma ağır bir laf. Geçimini sağlayamıyorsun, işsizsen yoksulluk üzerinden de çıkabilecek bir şey bu. Mekân üzerinden, yaşadığın evin değerlendirilmesi üzerinden geçinmeye çalışıyorsun. Sonuçta ABD'deki bu ev krizi de bundan. Yoksullara ucuz kredi verildi. Onunla hayatlarında sahip olamadıkları evlere sahip oldular. Onların değerleri artınca tekrar borç alabildiler. Bu borç üzerinden yaşadılar ettiler; ama bir yerde dediler ki "Senin evinin değeri bu kadar değil". Sonra ellerinde patladı. Bu dalgalanma süreçlerinde insanlar bu işin bir parçası oluyor mecburen; çünkü bu gelir dağılımında bu kadar eşitsizlik olan bir yerde bu tip şeyler oluyor. Diyorum ya işte bu çok önemli. Gerçek kırılma Türkiye'de bu gelir dağılımında bu kadar büyük bir uçurum olması aslında. Pasta büyüyor ama gelir eşitsiz dağılıyor. Borç üzerinden sanal bir orta sınıf ortaya çıkmış durumda: Borçlanan ve sürekli onun yaşam biçimine öykünen ve bir türlü sınıf atlayamayan... Öyle olunca tabii, bir direnişin, kolektif bir hareketin çıkması ve "Durun kentsel dönüşüm yapmayalım!" demesi mümkün olmuyor. Ben bile geçen gün "Havaalanı hattı dolmuş hakikaten" dedim. Ben bile dedim. Ama politikanın sonucu bu. Bu kente insanlar getiriliyor, geliyor, yaşıyor. Bu şehrin altyapısında şehrin ekonomisini ayakta tutan ciddi bir yoksul nüfus var, bilmem ne taraftan gelip de metrolarla şehrin içine gelip çalışan, yine tekrardan şehrin dışına giden. Büyük, kozmopolit kentlerde yaşanan bir şey bu. Özetle, bir sınır tabii ki var, belki de o sınırı çoktan geçtik bile. O sınırı tanımlayacak bir iktidarla yaşamıyoruz

maalesef Őu anda. Onların perspektifinden bakarsak da çok zor gerçekten dođru bűyűmek. İnsan sermayesine yatırım yapacaksınız, teknolojiye yatırım yapacaksınız, uzun vadeli endűstrinizi, yapınızı, AR-GE'nizi, servis ekonomisini modernize edeceksiniz, bunlar çok zor. Ama inŐaat sektűrű bűyűme ve istihdam yaratan o kadar tatlı bir rant sektűrű ki onlar da kolay bűyűmeyi seçiyor.

Buđra: Kentsel dűnűŐm űzerine konuŐurken genelde bunun olumsuzlukları űzerine konuŐuyoruz. Bu Őehirde yaŐayanların hep aleyhine iŐleyen bir sűre mi? Bunun kűtű etkileri nasıl azaltılabilir?

Hayır hep kűtű olmak zorunda deđil, sűrdűrűlebilir kent tartıŐmaları tam da bunun gűbeđine oturuyor iŐte. Sűrdűrűlebilir kent de bu iŐte. Mesela su. Bunun alıŐmaları da var. İstanbul'a yađmurla gelen hangi havzalarda toplanıyor, hangileri içilebilir vesaire ve bu yapılamayacak bir Őey deđil. Beraber yaŐamak aslında bazı maliyetleri de dűŐűrűyor. Oturup kilometrelerce yere elektrik dűŐemek zorunda deđilsin bunun bir ekonomisi, etkili yolları var. Bunun bir planı olması lazım, altyapısının uygun olması lazım ve de bunların űnceliđini műteahhitlerin belirlemiyor olması lazım. Őimdi burada gerçekten bir műteahhit ekonomisi dođmuŐ durumda. Kim nerede ne kadar nasıl daha fazla rant elde edebilir ve TOKİ bunu nasıl daha kolay hale getirebilir gibi bir durum var. Bunu konuŐuyoruz aslında, problem bu. Yoksa kentleŐmenin her tűrlűsű kűtűdűr diyemeyiz. Nasıl kentleŐtiđiniz űnemli. Bir de kentte beraber yaŐama kűltűrűnűn, ortak alanların çođalması gerek. Bu bir yaŐam biçimiyle ilgili. Bunu planlayan çok gűzel kentler var. Yapılabilir bunlar. Ama iŐte gelir dađılımının kűtű olması, bunların planlanmaması, kolaycılık ve űnceliđin farklılıđı, 20 sene sonra dűŐűnűrűz gibi, engelliyor bunu. Bunların siyasetin içinde űzűlmeyecek Őeyler olduđunu da hiç dűŐűnműyorum. Ŭstelik kentleŐmenin kendi içerisinde kűtű bir Őey olduđunu da dűŐűnműyorum. Ama mekân űzerinden ayrıŐtırıcı, dıŐlayıcı, soylulaŐtırıcı ve birleŐtireceđine, ortak alan yaratıp beraber yaŐama kűltűrű geliŐtireceđine

tamamen birbirinden ayırıştırıp korkutan dinamikler yarattığı sürece sosyal maliyeti çok yüksek oluyor tabii. Gördüğün İstanbul aslında megalaşmış bir yandan da. Gayet turistik, kozmopolit, her şeyin paketlenildiği bir kent olarak duruyor karşımızda. Yapılan her şey de kötü değil. Mesela o eski şehrin, Sultanahmet bölgesinin trafiğe kapatılması çok hoş, önemli de bir şey. Tabii turistik bir paketleme gibi de düşünülebilir. Ama mesela Emek Sineması da tarihi bir binaydı, gitti onu binanın dördüncü katına, bilmem nereye taşıdı. Şunu anlatmaya çalışıyorum: "Metalaştırmak korkunçtur, olur mu öyle şey!" demiyorum. Kapitalist bir sistemin içinde yaşıyoruz. Ben o kadar radikal bir yerden girmiyorum. İşin kötü tarafı, "Niye toplumsal direniş yok?" diye konuşuyoruz ya; artık onu da görmüyoruz. Yani gecekonduların kendini savunduğu belediyenin gelip onları çıkardığı böyle dramatik sahneler de yok çünkü aracıya veriliyor bu işler, toprak satın alınıyor hepsi bir şekilde oradan çıkartılıyor, senin benim ruhum bile duymuyor. Ya da TOKİ geliyor, "Kamulaştırdık," diyor falan. Dediğim gibi kurumsal ve legal yapısını da kuvvetli şekilde kurduğun için insanlar orada direniş gösterebilir de bir anlamı olmadığını görünce çıkıp gidiyorlar tabii yapacak bir şey yok. O hız korkutucu ama işte bence.

Buğra: Bu araştırmaya başlarken tahmin ettiklerinizle sonunda bulduğunuz sizi şaşırtan bir şey oldu mu?

Şaşırtan şey şuydu: Gerçekten "Nasıl olur da bu kadar "fictitious" (kurmaca) şeyler değerlenir?" konusu yani sembolik kapital konusu kafamda yoktu. Sembolik kapital derken mesela bodyguard tanımlıyor bunu. O kapının önünde bekleyen "bodyguard"lar uzun uzun anlatıyor: "Kızlı erkekli gelecek, tişört asla olmaz, terlikle olmaz." Yani o kadar garip aslında. Biraz "arbitrary" (keyfi) gibi görünen bu şey... Dünyanın bütün eğlence mekânlarında bu "bodyguard"ların üzerine yapılmış araştırmalar var mesela. Böyle şeyler üzerinden tanımlanıyor. O ayırıştırma mesela. İşletme baskı altında kalıp birçok kişiyi, istenmeyen müşterileri kabul

etmeye başlayınca işin kalitesi, ayrıştırıcılığı ve tabii bodyguard'ın yetkisi azalıyor o durumda. Onun ne kadar dayanacağından üzerinden mesela o mekânın değeri belli oluyor. O da saçma sapan bir şey aslında. İşte vehmettirme dediğim oydu. Bu Redbull hikâyesini de ona bağlayacağım. Bu Redbull'dan gelen çocuk bizi değişik mekânlara götürdü ve bütün o range'i (aralık) bize gösterdi. Orada da anlıyorsunuz hakikaten. Tabii bazısı mekânın niteliğiyle de bağlantılı ama bazısının da hiçbir özelliği yok, Lucca gibi. Bu da vehmetmekle alakalı biraz. Nitekim İstanbul Doors grubunun başındaki adamla da görüştük. Onlar bir İtalyan restoranıyla başlamışlar. Şeyi sorduk: "Sizin istemediğiniz tipte bir müşteri geliyorsa ne yapıyorsunuz?". "Biz rakı servisi yapmıyoruz," derlermiş. Arya koyarlarmış müziğe. Yani bir daha gelme mesajı verirlermiş. Böyle bir seçiciliğe ve ayrıştırımacılığa hazırlıklı değildim açıkçası. Doksanlarda Beyoğlu'nda sizi gibi mezun olmuş çocukların açtığı küçük kafeler olurdu. Şimdi hem hayat çok zor hem belediye çok zorluyor hem de mekânlar çok değerlendirildiği için çok zor böyle girişimci bir ekibin olması. Para girdikçe işin içine o ayrıştırma dürtüsü artıyor. Ve beni şaşırtan şey "Ben bunu ekonomipolitik üzerinden anlatırım," dediğim şeyi anlatamayıp sembolik sermaye kavramına başvurmak zorunda kalmam. İşte bodyguard'lar vesaire... "Who defines the cool?" diye bir bölüm var mesela (Havalı olanı kim tanımlar?), "cool" olmak kavramı üzerinden gidiyor, yani aslında ve bu kavramın içi de gerçekten boş. "Lüksü ben tanımlarım," diyor adam ve öyle bir vehmetmiş ki o insanları ikna etmiş. Oraya gelen on bin kişi "Reina çok bozdu hep aynı şeyleri," demeden değiştirmek zorunda. İzzet Çapa mekân değiştirmek zorunda kalıyor sürekli; yani mekânların içini. Bu aslında şehrin dinamizmi ve bir şekilde bu kadar değişiyor olmasıyla da alakalı. İşte bu vehmettirme, "exclusive" (ayrıcalıklı olma) hissini yaratabilme, ayrıştırabilme, kendini yenileyebilme dinamikleri üzerinden gidiyor. Bunun gerçekten bu kadar olabileceğini ve insanların bu kadar kendilerini vehmettirip ortada hiçbir şey yokken buradan ciddi materyal bir kazanç sağlayabileceklerine şaşırmadım desem yalan olur.

Mine Ekinci: Bu bahsettiğimiz mekânlar sanki Türkiye’de hep belli kesimlerin gittiği mekânlar özellikle bu seküler/muhafazakar ayrıştırması üzerinden...

Evet, sonradan açıldı Huqqa. Huqqa’ya hakikaten girmemiz gerekir diye düşünüyorum; ama bu Tophane’de sanki bu seküler şey meselesine daha damardan girecekmiş gibi görünüyor bana. Çünkü bu Huqqa hikâyesi, evet aslında o benim gözümde, burjuvalaşma, İslami kesimin burjuvalaşma hikâyesinin uzantısı. Çünkü orada da çok ciddi ayrıştırmalar başlıyor. Ana hikâyeyi bozmuyor diye ondan o kadar bahsetmedik; ama makaleyi bir yolladıktan sonra böyle bir sahurlar falan başladı orada hani... Ve çok ilginç mekânsal olarak da onun hemen yanında zaten az önce bahsettiğim mekânların. Hani o, ana argümanı kıran bir argüman değil ama çok ilginç. Bu yeni bir ayrışma çizgisi tabii. Berna Turam yazmış en son ona bakıyordu işte Teşvikiye’de falan başörtülü kadınlar, burjuvazi kadınlarının yine nasıl ayrıştığı üzerine yazmış. Aynı mekân üzerinde de ayrışma devam ediyor. Bir mekânı böyle homojen bir dinamik olarak da görmemek lazım. Yani, Boğaz hattının içerisinde de farklılıklar var mesela; bundan biraz bahsettik. Tarabya mesela zamanında çok klas bir yerken şimdi orada da sürekli dinamizm yaşanıyor. Yeniköy biraz yükseliyor. Kuruçeşme şimdi çok şey, Nişantaşı kendi içerisinde ekol olmuş durumda. Beyoğlu da iyi ama işte çok ‘tıkış’ halinde. O kadar iddialı konuşuldu "Asla lüks tanımına girmiyor" diye. Neden girmiyor? İşte, "Arabı önüne çekip elli lira valeyeye verilmeyen mekân lüks kabul edilmez," dedi. Böyle performatif bir şey üzerinden ayrıştırıyor. Böyle bir şey var mı? Bir an böyle bir postmodern anlar yaşadım orada. Evet ya postmodern! Benim gibi böyle ekonomipolitik çalışan biri için kırılma anları yaşadım yani.

Selcan Kaynak: Veblen var ya bu Amerikalı sosyolog ve aslında politik ekonomi çalışan 20. yüzyılın başında, eh siz de okudunuz. Ama ‘conspicuous consumption’ (gösterişçi tüketim) meselesi...

Evet, evet. Aynen, aynen. Tam onun üzerinden anlatmadık aslında ama. Bizim için, benim için dediğim gibi bunların hepsini bekliyorduk bir şekilde. Beklemediğimiz bunun gerçekten materyal olarak geri dönüşünün sağlanıp, buradan böyle inanılmaz bir rant ekonomisinin doğmuş olması, aslında. Yani hakikaten nasıl bu denli, bu kadar ayrıştırabiliyorlar kendilerini ona çok şaşırdım ben. Bunun haricinde bunun imal ediliyor olmasına da çok şaşırdım. Yani gerçekten imal eden.. Ne bileyim City’s’in içerisinde bir

restoran açıyor ve onun üzerinden öyle bir –tamamen sosyal network, kendi sosyal network'ü (sosyal ilişkileri)– ve tamamıyla da "othering" (ötekileştirme) üzerinden. Yani ayrıştığı oranda rant yiyebiliyor aslında. O kapitalizmin kendi içinde de yarattığı garip bir şey. Yani ancak ve ancak birleştirme değil, ancak ortak mekânlar üzerinden değil; ancak ayrıştırarak rant sağlayabiliyorsun. Aslında, o kentsel dönüşümü benim kafamda çok net bir şekilde özetliyor. O ayrışmalar aslında, Sulukule'yi atıp Sulukule'de beraber yaşayan insanların oradaki o gündelik hayatını tamamen elimine edip ayrıştırıp Osmanlı Zanaatkârlar Sitesi kurmak gibi, anlatabiliyor muyum? Mekânı ne kadar ayrıştırırsan o kadar fazla rant çıkarıyorsun hikâyesi bana çok ters. Böyle hani "intrinsically" (doğası itibarıyla) çok ters ama o kısmı bana ilginç geldi. Yoksa "conspicuous consumption" (gösterişçi tüketim), "symbolic capital" (sembolik sermaye) literatürü çok var. Kültürel sermaye üzerinden Bordieu'lar, 'habitus'lar falan onlar var. O literatüre girelim mi girmeyelim mi diye de tartıştık biz ama biz kendi bildiğimiz yerlerde kaldık. Çünkü biz sosyolog değiliz aslında. Bildiğimiz yerler organizasyon, mekân, mekân siyaseti olayları eğlence gibi bizim pek bilmediğimiz bir sektörün. Sektördeki değişim de bizi çok çarptı ama. Yani, bu kadar bir para da çok yeni. Bu kadar bir paranın burada dönmüş olması ilginç. Doğu Grubu tamamıyla bunu yeni bir misyon olarak edinmiş durumda. Her yeri satın almış ve bu işe bayağı girmiş durumda. Ama çok para da var yani. Çünkü bir şişe votka mesela... Yani kâr marjını kimse kontrol de edemiyor orada. Yemekte %20 falanmış, ama içkide yok böyle bir şey. Gelir dağılımının bu kadar kötü olduğu yerlerde o üst limit yok oluyor yani. O yüzden de mesela Reina, paranın büyük bir bölümü yazın çıkarıyormuş. O yazı nasıl döndürdüğü çok önemli. Ama şimdi mesela o mekândan da çıktı. Reina şimdi Karaköy'ün hemen ilerisine taşınmış. Onun yeni yerini takip etmek zorunda kalıyorum, şimdi gitmem lazım bir görevim ne yapıyorlar (Gülüşmeler). Yerine ne açıldı, bir şeyler açılacak herhalde.

Selcan: Bunları ben şey ile bağlamak isterim. Yani herhalde iktidar ile iyi ilişkilerinin olması lazım, hem yerel belediye hem genel olarak değil mi?

Yani şöyle, şöyle söyleyeyim...

Selcan: Onlarda muhafazakarlaşmaya dair bir endişe var mıydı ve alkol tüketilen yerler olsun veya eğlence sektörü olsun?

Valla şöyle söyleyeyim sana. Reina'nın başındaki adam dedi ki "Herkes İstanbul'a birini getirdiğinde bizi gösteriyor". Mesela bakanlar falan da geliyormuş oraya "İşte İstanbul, bak" demek için. Bir yandan böyle büyük işlerin tamamlandığı yerdir burası falan gibi anlattı. Bunun böyle bir tarafı da var yani çok güzel bir mekân olduğu için. Reina gibi yerlerin aslında materyal bir bazı var hakikaten. Denize sıfır dünyanın çok az yerinde olan bir mekân serisi oldu, restoranlar falan. Ama orada biliyorsunuz, gürültü üzerine mahallelerden şikayet geliyor, bunun için çok "insülasyon" (yalıtım) yapmışlar, sesi kısma çalışmışlar. Onlar "O konuda büyük yatırımlar yaptık, sesi azalttık" gibi bayağı bir şey anlattılar. Öyle bir rant paylaşamama üzerinden hafif bir çatışma olmuş belediyeler ile. Ama herkes bundan bir şekilde pay aldığı için ve de burası da -Reina için söylüyorum bu en üst tarafı için- regüle edilmeye (düzenlenmeye) çalışılıyor. Ama Dedeman'daki diskoda, o da böyle iki bin kişilik resmen yerin altında ama gayet böyle, nasıl diyeyim, 'karışık' profil diyelim, çok şikayet gelmedi bir şekilde. Ben zaten bu iktidarın öyle bir kültürel derdi olduğuna inanmıyorum. Kendince tabii ki dindar jenerasyon hikâyesi var, ama çok para kazanılan yerlerde değil. Paranın paylaşıldığı yerlerde kendi rantını aldıktan sonra öyle çok büyük bir çatışma yaşandığına inanmıyorum ben. Yoksa mümkün değil, mümkün değil. Ama bir şekilde rantlar dağıtılıyordur, bundan emin olabiliriz. Orada rengi yok paranın gibi hissediyorum gerçekten. Ama tabii bu bir hipotez. Bunu test etmedim de. Çünkü bir yerlerde rahat bırakılmıyor; masaydı, toplanmasıydı, zabıtasıydı, gürültülü mürültülü, şikayet derken... Bir de "Halkınız şikayet ediyor," cümlesi sürekli pazarlarda da çıktı karşımıza. En inanmadığım şeylerden bir tanesi belediyeye dava açmasını rica ediyormuş halk "Pazarlar yok trafiği tıkıyor," yok "ambulans geçemiyor," diye. Belediye de "Aaa, vatandaşımız istiyor, biz istemezdik sizden hiç," diyor. Bu çok akıllıca bir kumpas gibi gelmişti bana. Burada da böyle şeyler var. Mesela Beyoğlu'ndaki esnaf yani Beyoğlu'ndaki küçük eğlence mekânları çok şikayet etti ama. Neden? Çünkü belediye gerçekten rahatsız olduğunu birçok defa belirtiyor ve de sürekli regülasyon (düzenleme) değiştiriyor. İşte bilmem ne vergisi, şunun arkasındaki yangın merdiveni yamuk duruyor gibi... Sürekli ceza ve yaşatmama üzerine bir kültür olduğu için mesela Beyoğlu'ndaki esnaf da çok aktifti Gezi Parkı'nda. Esnaf derken elinde balta ile dolananlardan bahsetmiyorum. Eğlence sektöründe çalışan, oradaki barlarda çalışan işletmeciler çok çok aktifti ve çok önemli bir parçasıydı o kentsel dayanışmanın. Ama onları rahat bırakmıyorlar

çünkü oralarda o alanda bir çatışma var. Orada dediğim gibi çok enteresan bir şekilde para tümüyle bir buldozer gibi geçtiği zaman büyük para düzeyinde bence orada çok ciddi bir çatışma yaşanmıyor. Ama küçükleri rahatsız ediyor; çünkü küçüklere o belediyenin de gücü yetiyor. Orada çatışıyor. Orada yaşatmıyor ya da yeni vergi getiriyor. Sürekli şöyle dedik araştırmayı yaparken: "Japonca öğrenmek lazım, bu belediyenin ne dediğini anlamak için". O kadar karmaşık hale getiriyorlar ki regülasyonu (düzenlemeyi) sen orada sürekli para yediriyorsun. Onu da bir rahatsız etme üzerinden yaşıyor küçükler. Büyüklerde öyle bir şey yok. Büyüklerde, TÜGİYAP mıydı, Türkiye Eğlence Sektörü diye böyle İstanbul'un %30'unu kapsayan ve büyük işletmeleri ve zincirleri kapsayan böyle bir dernek de var. Onlar mesela çok barışık; her dakika el sıkışıyorlar. Onlar büyük mekânlar o zincirler falan barışık olmak zorunda, ciddi para var dedim ya, paranın girdiği bu skala büyüyünce... Ay ne çok konuşturdunuz beni! (Gülüşmeler)

Ekinci: Bu dayanışma kısmını özellikle Gezi'de bir araya gelen grupları falan belki biraz daha konuşabiliriz. Benim aklımda mesela bir iki tane soru var, belki size fikir vermesi için.

Buğra: Bir de makale de şey geçiyordu, belki onunla bağlayabiliriz "şehir hakkı" (right to the city).

Right to the city... Yani onunla bağladık zaten sonuçta. Aslında mekânların üzerinden insanların mekâna hakkı da bir şekilde elinden alınıyor. Yani hani kim nerede eğlenebilir, eğlendirilebilir hikâyesi gerçekten çok dışlayıcı bir şekilde ilerlediği için bu şehir hakkına bağladık biz sonuçta argümanı. Çünkü gerçekten kim nasıl tanımlıyor bunu? Nerede film seyredeceksin? AVM'ye gideceksin, tüketeceksin ve orada film seyredeceksin. Yani bunu aslında kamunun tanımlamıyor olması lazım; ama kamu bunu sürekli tanımlar halde Türkiye'de. O çok rahatsız edici işte. Beraber yaşayabilme dedim ya ortak yaşamları mümkün kılabilmek yerine kamu, ayrıştırmaya yönelik bir dinamiğe de destek veriyor, bir yandan da bu belediyeler paylaşım üzerinden... Yani o çok problemlidir; ama o kentsel dayanışma dedim ya, şimdi makalede var dediğim gibi, o grupların tek tek üzerinden geçtik biz makalede. İmeceye baktık, işte kentsel platform var, Sulukule var, Tarlabası var. Bunlara biraz baktık ama bunların çok dağınık olduğunu ama sonuçta Gezi'de bunların böyle ortak bir söylem geliştirdiğini söyleyip bıraktık aslında. Gezi sonrasına ve "Nasıl bir

rezistans çıkabilir?" sorusuna çok girmedik açıkçası. Ama Beyoğlu bizim için çok önemliydi; çünkü Beyoğlu'nda hâlâ bir umut var diye koyduk argümanı. Yani burada hâlâ dönüşüm bu mücadele ile olacak. Ve Beyoğlu hakikaten herkesin yaşayabildiği bir yer mi olacak yoksa Nişantaşı, Boğaz Hattı gibi bir hale mi gelecek? Bunu belirsiz gibi görüyoruz hâlâ. O yüzden orada kesin bir şey söylemedik. Ama burada hatırlanması gereken gerçekten herkesin eğlenme hakkı olduğu ve o mekânlara herkesin aslında ulaşılabilirliğinin olması gerektiği. Ama "Neden mobilize olamıyoruz?", "Neden kentsel bir dayanışma oluşmuyor?" hikâyesine pek girmedik. Beşiktaş'taki makalede biraz daha fazla onunla cebelleştik gerçekten. "Hangi şartlarda o dayanışma," -işte o Çarşı grubu, mekân, Beşiktaş üzerinden- "nasıl bir dayanışma dinamiğine dönüşebilir, nasıl bir siyasi an yaşanabilir?" oralardan girdik oraya. Ama bu makalede biz yalnızca "Buralarda mekânlar var, buralarda total dönüşümler var, burada hâlâ dönüşüm; yani bir "neoliberalism in the making" (yapım halindeki neoliberalizm) gibi bir şey dedik. Orada o yüzden de hâlâ umut var, hâlâ çatışma devam ediyor ve de bunun çatışma alanları makro düzeye de yansımış. Buralarda değişik gruplar mücadele ediyor ama dağınık bir durum da var. "Gezi de oldu hadi bakalım belki bir umut olur" gibi şeylerle gittik yani. Ama genel kavram olarak o "mekâna olan hak" söylemini kullandık. "Right to the city" (şehir hakkı) benim için çok önemli bir kavram. Çok geliştirilmemiş bir kavram; ama gerçekten hani şehirde pazarlama olsun, eğlence mekânı olsun işte parklar olsun bunların beraber yaşanabilir, paylaşılabilir olmasını zaten tartışmıyoruz bile. Ve bu hakka nasıl kastedildiği üzerinden gidiyor bütün argüman. Teşekkür ederim hatırlattığın için, aslında derdimiz de o. Bu kadar ayrıştırmayla, sürdürülebilirlik kavramını o yüzden oraya da bağlamak istiyoruz. Bu kadar ayrıştırmayla bir şehir nasıl beraber yaşar, beraber olur? Bir anda "proximity"i (mekânsal yakınlık) de beraberinde getiriyor. Beraber yaşamak zorundayız aslında bu kadar insan, anlatabiliyor muyum? Burada bir paradoks var aslında. Ama sürekli dediğim gibi ekonomik olarak da neoliberal mantıkta bu ayrışma üzerinden rant kazandığı için beraber yaşama kültürünün tamamıyla altını oyup, dayanışma mekanizmalarının da altını oyup insanlar da atomize edilerek, metalaşarak yaşamaya zorlanıyor. Bence çok şiddetli yaşıyoruz biz bunu. Onun böyle bir isyanıydı aslında.

Ekinci: Nasıl başarılı olabilir peki sizce bu dayanışmalar ?

Birleşerek. Şehir kavramında geliştirdik onu sonraki makalede. Yabancılar arasında dayanışma nasıl olur? Birbirini hiç tanımayan insanlar nasıl dayanır? Bir yandan da günlük hayat, günlük hayatın içerisinde beraber yaşama pratiği ve dayanışması nasıl geliştirilir argümanı üzerine gittik. O kadar önemli ki aslında. Günlük hayatın içinde ayrıştık biz; problemimiz o zaten. Yani orada "everyday life" (gündelik hayat) dediğimiz şeyin üzerinden Lefebvre'lere falan girme hikâyesi biraz oradandı. Yani günlük hayatta bazen; mesela Tophane'deki durumu da bazen beraber yaşadığın zaman hır çıkıyor, bazen de Beşiktaş olayında olduğu gibi uzun seneler beraber yaşamış olduğu için "Hadi bakalım orada bir olay varmış gidelim," falan deyip bütün mahalleyi çıkarıyorlar. Ama burada kafamızı yormamız gereken bütün mesele şu -buna ancak teorik cevap verebiliyorum:- "Birbirini tanımayan insanlar arasında dayanışma nasıl oluşur?" Bu soru siyasi olarak da çok önemli bir soru. Yani Gezi Parkı ve Brezilya'daki transnational movement'lar (uluslararası hareketler) mesela tartışılıyor şimdi. Yani global düzeyde nasıl bir sosyal hareketlilik, sosyal dayanışma ağı oluşturulabilir? Çünkü şu çok net. Bugünkü sizin dünyanızda diyeyim, benim dünyamda daha klasik siyaset vardı da, klasik siyasetin tıkanıdığı o kadar net ki kafada... Yani klasik siyaset, siyasal partiler, siyasal örgütler üzerinden sesini duyuramayan, sesini duyurmayı tercih etmeyen çok önemli rakamlar var ortada. Şimdi bu da belirli yerlerde patlamalara yol açıyor. Çünkü memnunsuz insan da çok fazla; ama siyasi olarak onu ifade edebilecek çıkış noktaları da çok az olduğu için bu kentsel dönüşüm hikâyesi günlük hayatın üzerinden bu patlamaları yansıtabildiği için siyasallaşmaya çok tatlı bir zemin hazırlıyor diye düşünüyorum. Sınıftı şuydu buydu falan diye gitmek yerine günlük hayat ve mekânın siyasallaşması gerekiyor diye düşündüğüm için kentsel dönüşüm hareketleri çok önemli benim için. Ama dediğim gibi ben bunu düşünürken, yabancılar arasında dayanışma falan filan derken bir yandan da "Durun durun, birbirinize yabancı kalın, sakın, sen bundan çok farklısın..." gibi bir kentsel dönüşüm dinamiği ile karşı karşıya olduğumuz için mücadele enstrümanları da elimizden alınıyor sürekli diye düşünüyorum. O paradoks çok yoruyor zaten. Çünkü sürekli o iktidar yapısı o ayrıştırmaya ve birbirlerine yabancılaştırmaya yönelik olduğu için ancak birbirine çok yabancı ve birbirini tanımayan insanlar "Burada ben ciğerlerimi korumak istiyorum," deyip sokağa çıkmak zorunda. Belki de bir tek o konuda anlaşacaklar. Belki diğer hiçbir konuda anlaşamayacaklar. Ama anlaşabildiği noktada da o konu üzerinden siyasallaşabilecek. Onu siyasallaştırabilecek

dinamik yok ama. Yani Gezi Parkı'nın benim gözümdeki yeri o. Onun üzerinden bir siyasallaşma sonra farklı yerlere gitti geldi; onu tartışmıyorum ama orada "moment of politics" derler ya siyasal bir an vardı orada. Siyasal anda öfkeyle beraber gelen bu mekânda "Ben bunu istemiyorum," diyen bir öfkenin o anda çıkış noktası. Çok önemli bir siyasi hareketti o yüzden. O nedenle bence çok başarısız olmuştur şudur budur diyenlere ben hiç katılmıyorum. Orada çok önemli bir kırılma noktası yaşandı ve Türkiye siyasi-sosyal hareketleri tarihine girecek bir olay o. Neden? Çünkü orada bir ses varmış ki şimdi bütün bu iç güvenlik yasası falan filan çıkarılıyor. Bence o 6-7 Ekim, Kobani Olayları için değil. O "Bir daha böyle bir sosyal protesto çıkış noktası nasıl olmaz? Nasıl oldurtmam" üzerinden çalışılan bir yasa. Çünkü gerçekten iktidarı sarsabilecek yapının da oradan geldiklerini biliyorlar diye düşünüyorum.

Ekinci: Bu şey de garip değil mi bu kurulan dayanışmalar, kentsel dönüşümü eleştiren, şehir üzerine hak talep eden bu gruplar, platformların onları oluşturan profili de sanki bir yandan hep AKP karşıtı bir profil ya da en azından böyle bir izlenim veriyorlar. Burada aslında kent çok genel bir konu, İstanbul'un bir sürü problemi var ve bunu sadece AKP karşıtı insanlar yaşamıyor.

Aynen öyle.

Ekinci: AKP'li insanlar da günlük hayatlarında bunlardan şikayet ediyorlar. Acaba bu sivil toplumda bir şekilde yansıtılıyor mu ya da sivil topluma ya da dayanışmalara platformlara gitmeden o insanların şikayetleri bir şekilde belli kanallardan siyasete yansiyabiliyor mu? Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Aynı mekân üzerinden siyasallaşma derken bunu kastediyorum. Burada AKP'lilik, CHP'lilik değil mesele. Siyasal partiler de değil. Burada artık yaşamsal bir sorun var. Gerçekten sürdürülemez düzeyde yaşam kalitesini tehdit eden dönüşümlerle karşı karşıyayız. Herkesin buna kaygılanacağını düşünüyorum ama işte diyorum ya o kadar kırıldık ki artık o kadar polarize olmuş durumdayız ki "yabancılar arasında dayanışma" kavramını o yüzden çok önemli buluyorum. Herkes birbirine o kadar yabancı ki herkes birbirine o kadar ötekileştirilmiş durumda ki o diyalog, mekânın savunması, yaşam biçiminin ya da şehrin savunması üzerinden olamıyor bir türlü. Yani bugün kentsel dönüşüm hareketlerinin bazılarının rezistansına baktığınız zaman, mesela Tarlabası'nda falan daha çok böyle Kürt

siyaseti üzerinden, kimlik siyaseti girmiş durumda. Ya da işte ne bileyim Emek Sineması deyince "Beyaz Türkler bunlar," deniyor. Yani oralarda öyle bir ayrışma yaşanmış ki kimse "Bunların beyazı siyahı yok, gelin şurada şu mekânı yapmayalım, değiştirmeyelim," ya da "buna karşı duralım," diyebilme dayanışma köprüsünü kuramıyor. Biz gerçekten kuramıyoruz. Çünkü çok kırıldık yahu. Oralarda çok pesimistim hiç oralara gitmeyelim. Hayatımda hiçbir dönemde, ki biz bayağıdır takip ediyoruz bu işi, ben bu kadar kutuplaşıp bu kadar birbirine yabancı hissedilen ve de bu kadar nefret söyleminin yükseldiği bir dönem olmadı. Çok pesimistim gerçekten. Çok şaşırıyorum çünkü dehumanizing (insanlıktan çıkarıcı) bir tarafı var. Yani karşıyı insan yerine koymamak çok tehlikeli bir şey. O noktada işte sen gaz sıkabiliyorsun, şiddet kullanabiliyorsun. O çok tehlikeli yahu! "O benden iyiyse ben onu burada yaşatmam," sözü çıkıyor mesela. "Ben yaşatmam," diyor. Ama öbürü de ona o kadar büyük bir tiksintiyle bakıyor ki... Herkes birbirine inanılmaz bir nefret ile bakıyor yani. O çok tehlikeli bir şey. İnsanlık dışı bir söyleme doğru gidiyor. Yani gerçekten bilmiyorum bunun sihirli formülünü bilmiyorum ama beraber yaşamaya zorlamak insanları bir yöntem olabilir belki. Beraber hakikaten... Biz... Bir tane mekân var bir tane İstanbul var yahu! Yani bunu anlamak, belki bunun üzerinden siyasi bir söylem geliştirmek... Yani ne olursan ol bu şehirde beraber yaşamak zorundayız ama kimse kabul etmiyor bunu. Maalesef kabul etmiyor. Bu "gated communities" (etrafi güvenlikle çevrili yaşam alanı) dediğimiz o sitelerde mitelerde onu koruyacak öyle bir şey yok. Öyle bir dünya yok yani. Ama işte ayrıştırıyor. Ben o yüzden çok severim Mike Davis'i. Öyle bir sınıf doğmuş ki şu anda da hakikaten ondan bahsediliyor "contact with humanity" (insanlıkla temas kurmak) diye. Yani insanlıkla hiçbir dokunması yok. Özel arabasına biniyor. Kokteyllere gidiyor. İşine gidiyor. Çocuklar servisle okula gidiyor geliyor. O kapıdan giriyor. O gated community'e (etrafi güvenlikle çevrili yaşam alanı) giriyor ve oradaki sinemaya gidiyor. Yani kentlilik bu mu? Kentlilik buysa, bilmiyorum yani... Ama öyle, gerçekten öyle bir yaşam birimi. Pazara gitmemiş olabilir bu insanlar, kamu araçlarının hiçbirini kullanmamış oluyor; yani kentte yaşamıyor aslında. Kendi community'lerinde (cemaat/topluluk) yaşıyorlar. Böyle ayrıştırma dinamiklerinin olduğu bir kentte, yabancılar arasında dayanışmayı nasıl kurarız, nasıl formüle edilir bilmiyorum. Gerçekten bilmiyorum, ama cevabının oralarda bir yerlerde bulunacağına inanıyorum. Çünkü günlük hayat, mekân çok yaşamsal ve insani bir olay gibi geliyor bana. Onun üzerinden belki bir şeyler

çözülür diye umuyorum hâlâ. Çünkü mikro düzeyde çözülmeyeceği belli. Hakikaten ben artık tartışma programı falan da izleyemiyorum. Çok cinnet gelmiş durumda hani o söylemlerden. Bir de artık "Aa bu, bunu söyleyecek" falan diyorum. İnsanların söyleyeceklerini bire bir tahmin ediyorum. Bir insan için ne kadar üzücü bir şey yahu ne söyleyeceğinin bilinmesi! Sürpriz olmuyor yani. Sürpriz bir şey söylesin değil mi?

Buğra: Manifestoya koyarız bunu.

Manifestoya koyun vallahi. Bu kadar tahmin edilebilir olması çok fena, çok üzücü. İşte o da ama yine bir kutuplaşma. Yine belli bir misyonun adamı olma falan gibi bir şeylerin şeyi... Belki aday adayı, herkes aday adayı ya şimdi. Bir de onun öyle bir ekonomisi doğdu şimdi. O da öyle bir garip...

Selcan: O da çok tuhaf bir şey.

Çok tuhaf, çok tuhaf. Allahtan, biz başka işlerle uğraşıyoruz ona çok seviniyorum. Ama yani gerçekten bayıcı. Bayıcı... O konuda haklısınız. Yani bu yaptığınız şeyi o anlamıyla çok tebrik ederim. En azından farklı bir şeyler konuşuyorsunuz.

Buğra: Benim sorum kalmadı o zaman teşekkür ederiz.

Selcan: Çok teşekkür ederiz.